

УДК 32:124.5 (477)

ДО ПИТАННЯ ПРО АКСІОЛОГІЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ

Ігор Печеранський

*Київський національний університет культури і мистецтв
кафедра філософії,
вул. С. Коновальця, 36, 01133, Київ, Україна
e-mail: ipecheranskiy@ukr.net*

Проаналізовано аксіологічний базис українського консерватизму як стилю мислення та політичної ідеології. Визначено, що до його складу входять національна традиція у поєднанні з інноваціями, сім'я та громадоцентризм, приватна власність, християнська релігія та церква, емоційний патріотизм, духовно-моральні устремління у зв'язку з українською ментальністю, держава, ієрархія та національно-орієнтована владна еліта.

Ключові слова: український консерватизм, аксіологія, національна традиція, українська ментальність, держава.

Розглянемо з цікавої думки відомого італійського мовознавця-славіста та історика слов'янських літератур С. Грачотті, який в інтерв'ю, що було надруковане в «Українському тижні» за 2009 рік під назвою «Сила плюралізму», висловився про місце України в Європі: «Боюся, що імітація Заходу, яка спостерігається в Східній Європі, зрештою може призвести до патологічних явищ. Тобто Схід Європи може не лише повторити, а й поглибити помилки Заходу. Тому вам, українцям, варто бути консервативними в позитивному сенсі [виділено нами – І.П.], тобто зберігати свої традиції та здобутки. Не треба бути провінціалами, ви маєте бути абсолютно свідомими власної цінності». І далі, відповідаючи на питання про становище українистики в Європі на тлі інших напрямів славістики, він продовжує розвивати свою точку зору: «Сьогодні перед українцями стоїть завдання, з одного боку, зберегти культ коріння українського народу, утримати увагу до його традицій, а з іншого – пропагувати ідеї концептуального плюралізму. Тобто вони мають залишатися вірними національному культурному корінню й культивувати концепцію плюралізму. Україна – унікальна країна. Вона не є суто Заходом, Північчю, Півднем чи Сходом. Вона є всім разом. Вона є живим прикладом культурного співжиття та співіснування, який може слугувати моделлю для всієї Європи» [2, с. 5].

Ми навмисно у вступі використали розлогі цитати С. Грачотті, щоб почати з вихідного пункту аксіологічної системи українського суспільства, навколо якого остання утворюється та функціонує. Йдеться про *якісно-ціннісну самодостатність*, а не про маргінальність чи периферійність українського соціуму, що дозволяє йому усвідомити себе соборною та держа-вотворчою нацією. Йдеться про той його статус, що має бути покладений в основу так званого «консерватизму в позитивному сенсі», який надасть змогу ідентифікувати країну не з «загубленими землями Європи», що існують завдяки домінуванню імпульсу звільнення-руйнації під маркером «незалежності від», а з «незалежністю для», з імпульсом сталого розвитку та національного самоствердження в якості «міжцивілізаційного посередника», що, на думку В. Скоблика, забезпечить повернення Україні колишньої провідної ролі у східнослов'янському світі [23].

Усвідомлення й виокремлення цього ціннісно-смыслового універсуму, в якому людина, етнос і нація осягають себе та свої ідеали, якщо брати до уваги виклики, загрози та безпекові ризики в світлі подій останніх років, на наше переконання, є особливо актуальним. Тим більше, якщо вести мову про консервативну доктрину як довгострокову та стратегічну систему ідеологічного супроводу державного будівництва в Україні на сучасному етапі, модернізаційні тенденції якої відштовхуються від фундаментального принципу безумовного опертя на власну цивілізаційну традицію, яка тісно пов'язана з ядром культури, що складається з «тканини значень» та сенсо-буттєвих змістів, без вираховування яких навряд чи можна говорити про соборність і самостійність української нації. Саме тому, консервативна доктрина як сукупність світоглядних переконань та ідеологічних цінностей, що ставить собі за мету не лише консолідацію суспільного ладу, досягнення «порядку, стабільності та добробуту», але, разом з тим, зважену, осмислену модернізацію як повноцінний розвиток українського суспільства, не може бути системно представлена, не враховуючи той аксіологічний базис, завдяки якому зміни, які супроводжують поступ, є спадковими, рівномірними та ціннісно-орієнтованими, тобто є такими, що виводять Україну на траєкторію стійкого та некатастрофічного розвитку.

Запропоноване розуміння консерватизму неможливе поза контекстом матричної національної культури та її ціннісного ядра, а також без врахування націоцентричності державотворчого процесу, тобто його орієнтації в першу чергу на національні цінності та пріоритети. Разом з тим, це не дає підстави ототожнювати його з ідеологією націоналізму, яка, і тут ми поділяємо думку деяких сучасних дослідників, більше походить на «захисну реакцію етноорганізму» [18, с. 59], тоді як консервативна ідеологія є тим фундаментом державотворення, на підставі якого Україна у триєдиному форматі (етнічному, національному та цивілізаційному) здатна не просто зберегти ідентичність та соборну суб'єктність, але й, пригадуючи Г.-І. Шумана, бути відкритою до нових реалій [30, с. 25], а коли йдеться про XXI століття, то й до інтелектуально-інноваційних чинників творення модерної спільноти.

Незважаючи на численні ідейні варіації українського консерватизму в ретроспективі (радикальний, традиціоналістський, демократичний, екологічний та інші види), що відрізняються нюансами та акцентуаціями, в цілому останній, на нашу думку, постає «природною» ідеологією українського суспільства, яке вбудоване в сучасний динамічний світ та намагається не просто зберегти єдинокультурну національну ідентичність, але й розкрити динаміку саморуху національної традиції. Не в останню чергу це стало можливим завдяки *синтезу соціальної політики, філософсько-теоретичних ідей та цінностей*, що лежить в основі консерватизму як стратегічної та довготривалої ідеології державотворення. І саме остання складова, а йдеться про традиційні цінності, що безпосередньо стосуються «центральної зони культури», що утворюють матрицю національної культури, забезпечує у єднанні з філософією духовну глибину, стабільність та спадковість україноцентричної ідейно-політичної доктрини, а також постає об'єктом вивчення аксіології українського консерватизму.

Питанню дослідження цінностей тривалий час приділяли увагу та продовжують це робити такі дослідники з Інститутів філософії та соціології НАН України як А. Ручка, Е. Головаха, Н. Костенко, А. Колодний, М. Попович, Л. Філіпович, В. Табачковський, О. Злобіна, Л. Бевзенко, Н. Соболева, В. Малахов, М. Парашевін та ін. Серед зарубіжних вчених значний вклад в розвиток аксіології внесли такі відомі західноєвропейські й американські вчені як І. Кант, Г. Лотце, В. Віндельбанд, Г. Ріккерт, Г. Мюнстерберг, М.

Вебер, О. Шпенглер, М. Шелер, В. Дільтей, К. Ясперс, К.-Г. Юнг, Т. Парсонс, Е. Фромм, П. Сорокін, В. Франкл, У. Томас, М. Рокіч, А. Маслоу, П. Блау та ін.

Що стосується вивчення національних цінностей в контексті історії, менталітету та національного характеру, національної безпеки та національної ідеї, то, зокрема їм присвячені роботи П. Гнатенка, А. Ручки, В. Горбуліна, І. Бичка, Г. Ситника, М. Розумного, С. Кримського, О. Забужко, В. Храмової, І. Кресіної, С. Римаренка, П. Гай-Нижника, О. Нельги, Ю. Блажевської тощо. Інтерес до цієї проблематики проявляти свого часу також М. Боришевський, Д. Донцов, М. Костомаров, А. Кульчицький, Ю. Липа, В. Липинський, І. Мірчук, І. Нечуй-Левицький, С. Онацький, Л. Ребет, Ю. Русов, Д. Чижевський, В. Янів, Я. Ярема та ін. Якщо ж брати до уваги безпосередньо українську консервативну традицію, її аксіологічний аспект, то, окрім згаданих В. Липинського та Ю. Липи, варто відмітити ще імена тих вчених, які так чи інакше, але зверталися до проблеми цінностей в контексті зазначеної традиції: В. Кучабський, С. Томашівський, І.Лисяк-Рудницький, С.Кульчицький, В.Босий, С.Гелей, А. Колодій, В.Кулик, І.Моргун, Я.Пеленський, В.Потульницький, Ю.Терещенко, Ю.Шаповал, М.Шлемкевич, Г. Щокін, Ф.Кирилюк, Н. Козак, М. Гордієнко, П. Гай-Нижник та ін.

З усіх дослідників українського консерватизму (класиків і сучасників) майже ніхто не обходив увагою його ціннісний вимір, але мало хто визначав його в якості окремого об'єкту наукового дослідження. Саме тому, метою цієї статті є виокремлення та аналіз *аксіологічного базису* українського консерватизму, визначення цього базису як *умови можливості* цієї ідеології, що трактується не як набір паралельних ідеологічних реакцій на схожі соціальні ситуації, а як повноцінна інтелектуальна, ідеологічна та культурна традиція, яка здатна розвиватися на автентичних світоглядних засадах.

Спільно з особливою антропологією та гносеологією в межах українського консерватизму існує ще й аксіологія, що перебуває у тісному зв'язку з вказаними компонентами політичної філософії останнього. Як наука про цінності та закономірності їх прояву, аксіологія у її відношенні до політичної ідеології відіграє важливу роль, яка полягає у тому, щоб визначити «межові поняття» (Г. Ріккерт), в яких втілюються культурно-значимі змісти, на основі яких відбувається регуляція політичної культури та діяльності. Завдяки цим змістам ідеологічні форми з безпредметних і пустих термінів перетворюються на постулати правової та політично-значимої дії, які призводять до позитивних або негативних наслідків майже у всіх сферах життєдіяльності українського соціуму. Як зауважує М. Михальченко, подібні негативні наслідки пов'язані з тим, що ідеологічні форми наповнюються постімперськими (проросійськими) ціннісними змістами, що не відповідають соціальному та політичному життю українців, тоді як позитивні пов'язані з самостійницьким (проукраїнським) аксіологічним контентом [25, с. 12]. На останній зміст, що впливає з вищезазначеного, і орієнтується консервативна ідеологія.

Ті аксіологічні підвалини, що з ними пов'язаний пошук соціально-політичної та культурно-правової самоідентифікації українського соціуму, постають орієнтирами консервативної свідомості, які, поряд з гармонізацією з сучасними цінностями, потребують системного ідеологічного оформлення і послідовного впровадження на рівні державного будівництва. Важливість цього базису особливо помітна, якщо підійти до його визначення з безпекової точки зору, де поряд з національними інтересами виділяють і національні цінності як «основоположні матеріальні, інтелектуальні і духовні надбання народу України, визначальні умови існування і розвитку людини, суспільства і держави» [13, с. 52]. Сучасні дослідники (С. Возняк, Г. Ситник, Ю. Сурмін та ін.) виокремлюють

наступні фундаментальні цінності українського народу: державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичні основи розвитку, працелюбство, духовність, сім'я, рівноправність народів, які населяють Україну, самовідданість під час захисту Батьківщини, соціальна справедливість, матеріальне та духовне надбання народу, миролюбність, мир і злагода, духовність і національний суспільний ідеал [5; 22; 24].

Серед таких цінностей, які з часом набувають більшої аксіологічної значимості, першою є цінність традиції. З історії українського консерватизму відомо, що саме з приводу фундаментальних національних традицій (землеробські, скотарські, військові, сільські та міські тощо), в яких втілюються цінності українського народу, ніколи не виникало кардинальних розбіжностей у консервативному таборі: чи то мова йде про політичну діяльність українських гетьманів XVII–XVIII століття, чи про діяльність політичних партій кінця XIX – початку XX століття, чи то про сучасні неоконсервативні партії та рухи. А це тому, що *консерватизм як політична філософія та ідеологія постає логічним «продовженням-розвитком» традиціоналізму*, як стверджував Ю. Рахшмір, він «є не що інше, як варіант традиціоналізму, який став свідомим» [21, с. 4].

Консервативна свідомість, що укорінена в національно-державному середовищі, має свої витoki у досвіді переживання нерозривного зв'язку з традицією як свого роду «продовженою конвенцією» між поколіннями, що ґрунтується на неперервній трансляції та примноженні спадщини, про яку ще у «Повісті временних літ» сказано наступне, під час аналізу племен часів Київської Русі: «... усі ці племена мали свої звичаї і закони, своїх батьків, кожен свій норів і побут» [19, с.10]. Саме про таку традицію В. Липинський говорив як про «*одідичені цінності*», як про «певну суму історичного досвіду, здобутого її попередніми поколіннями в боротьбі за існування й переданого “з молоком матері”, з вихованням поколінням слідуючим. Оця сума певних суспільних вартостей – що в боротьбі за існування себе оправдали та в досвіді поколінь показали себе для самозбереження тієї групи найкращими – творить те, що ми називаємо культурою. Без культури нема нації, без традиції нема культури. Без об'єднуючої спільної традиції і спільної культури не може існувати група людей, біля якої має об'єднатись і зорганізуватись нація» [16, с. 70].

Аксіологічна важливість традиції полягає у тому, що вона виступає основним запобіжником «декомпозиціонування» і умовою розвитку України. І тут неабияк актуальною виявляється думка В. Липинського, про що писав ще Д. Чижевський, наголошуючи на динамічному та «рухомому» ставленні класика українського консерватизму до традиції, під якою той розумів «підготовку нової творчої традиції» [27, с. 228]. Виявляється, що традиція це не тільки запорука єдності та неперервності українського історичного процесу [1, с. 49], не лише досвід свого народу в контексті якого відбувається самоідентифікація людини та генерується її особистість, традиція це ще й «горнило» інновацій та джерело творчості, це якісна різноманітність, що направлена на перетворення фактів з минулого на потенціал та цінності майбутнього. На ґрунті національної традиції формується соборна держава, де під соборністю, як влучно підмітив С. Вовканич, потрібно розуміти не лише просторово-географічні атрибути, але й здатність нації спільно творити українську державу за допомогою консолідації сил усіх громадян (під час якої не останню роль відіграє саме традиція), а також «це – духовна єдність народу на своїй землі, його якісно-цінна (аксіологічна) характеристика, соціальний капітал» [4, с. 77-78].

Значення традиції як елементу соціокультурного буття українців полягає у тому, що, виступаючи «формою авторитету» (М. Гайдегер), вона сприяє появі певного

«ментального інструментарію», який, поєднуючи між собою численні покоління, створює духовний зв'язок порідь, як зауважує О. Бенч-Шокало, «відкриваючи людям у земному бутті перспективу життя етнічної душі» [3, с. 3-4]. Ця «етнічна душа» вдихає життя та надає відчуття співпричетності «автономній “особі Х”, замкнутій у собі», що розмикає егоцентризм, все більше інтегруючи її в такі консервативні лакуни, як **сім'я та громада**.

Сім'я як надважливий аксіологічний фактор становлення та зміцнення української держави сьогодні залишається поза увагою багатьох дослідників і політиків консервативного спрямування. Проте саме від української сім'ї, її міцності та дружнього морального клімату залежить соборність країни та здоров'я нації. Це та цінність, що не підлягає експериментуванню, і щоб там не відстоювали модернізаційні концепції, але варто пам'ятати, що саме стійкість шлюбно-сімейних відносин постає гарантом та «імунітетом» нації, вагомим елементом державотворчого потенціалу країни, на що українському консерватизму потрібно звернути особливу увагу. При цьому не потрібно забувати, що в межах останнього необхідно чітко розрізнити *погляд на сім'ю як на цінність та як на джерело цінностей*, які формувалися не одне століття: піклування про батьків і дітей; подружня вірність; взаємна любов та повага до батьків; довіра та мир, злагода між членами родини; відповідальність кожного за інших членів сім'ї; дотримання прадавніх народних звичаїв і традицій; здоровий спосіб життя; гостинність; багатодітність тощо [17, с. 150].

Поряд з сім'єю не менш вагомим і змістовним аспектом політичного вчення консерватизму постає українська громада, цінність якої виявляється у тому, що вона є певним продовженням родини, це *велика родина*, що набуває інших територіальних і правових масштабів. Ще П. Гнатенко [6, с. 97-98] акцентував на суттєвій відмінності української громади від російської общини, яка полягала у тому, що в останню закладалися ще від початку XVI ст. патріархальний колективізм, зрівняльна справедливість, залежність від богообраної інстанції (царизм), що породжувала пасивність й утриманство тощо, тоді як українська громада ще з часів Київської Русі відрізнялася почуттям власності (основним господарем тут є родина) та відповідальності, де остання базувалася на гуртовій солідарності. Ця солідарність, на відміну від общинного ладу, не нівелює, а передбачає «визнання великої цінності за окремою особою, визнання для кожної людини права на власний індивідуальний етичний шлях» [26, с. 95].

М. Грушевський, досліджуючи генезис територіальної громади часів киево-руської доби, відмічав, що вона виникла на підставі родин та родів, але на етапі, коли родинні зв'язки почали слабшати. Зміцнити їх могли мотиви територіальної та економічної близькості, через що, внаслідок поділу родин, «рідні осідали побіч себе групами і пізніше, як розросталися і ділилися ширші родини, на старих займанщинах поставали нові родини, зв'язані спорідненням і творили громади». У свою чергу, вона «з одного боку була настільки невелика, що може ручити за своїх членів і відповідати за переступ, счинений на її території, з другого боку – се союз свободний, її члені самі розпоряджають собою і укладають між собою свободні умови» [7, с. 356, 360].

Українська громада є таким консервативним форматом буття людини, що, з одного боку, підкреслює її природні соціальні претензії на життя та розвиток, які постають автономно-індивідуалістичними, тобто не виходять з державної влади (первинні індивідуальні суб'єкти місцевого самоврядування реалізують свої права та інтереси), проте для нормального функціонування потребують її, а з іншого, постає корпоративним форматом відповідальності, що у зв'язку з первинною суб'єктністю власного позиціонування як джерела політичної та правової культури. У такий спосіб на засадах

традиційності єднаються між собою право на приватну власність і соборність як колективна згуртованість первинних суб'єктів місцевого самоврядування, що виникає навколо бажання захистити цю власність.

Серед наступних компонентів аксіологічного підґрунтя українського консерватизму варто назвати домінування **духовно-моральних цінностей** та **релігію**, які перебувають між собою у тісному зв'язку. Українці, зазначав М. Костомаров, ще здавна духовні цінності ставили вище за матеріальні, їм були властиві духовні пориви, мрійливість і поетичність натури, самозаглиблення, взаємостерпимість, миролюбність, доброзичливість, працелюбство, сімейність тощо. Опираючись на «кніжну мрію та творчу тугу», *проявляли емоційний, а не раціональний патріотизм*, тобто як зазначають А. Єрмолаєв та А. Левцун, українці виражають любов до власної батьківщини емоційно-чуттєво, не завжди переводячи свої почуття на рівень суспільно-колективних практик [28]. І ще один момент, який полягає у тому, що духовні цінності відіграють ключову роль у формуванні розвиненої національної самосвідомості, єдиної національної ідеї, загальнонаціонального суспільного ідеалу, визнаної всіма ідеологію державотворення.

Той факт, про що писав свого часу Я. Ярема, опираючись на К. Юнга, що українці є геніями культури, творцями нових світоглядів, талановитими в мистецтві, поезії та гуманітарних науках [29, с. 16; 15, с. 42] вкотре підкреслює пріоритетність розвитку духовної сфери. У цьому випадку важко не помітити того аксіологічного ефекту, що його привносить з собою ця сфера особливо для консервативного світогляду та політичної ідеології: акцентування уваги на морально-правових засадах, що ґрунтуються на звичаєвому праві; відстоювання й пропагування традиційних культурних цінностей українського народу, які, у поєднанні зі знанням світової класики, здатні протидіяти розповсюдженню антикультури як сукупості настанов, що протистоять фундаментальним принципам і традиціям; виховання в українців патріотизму та національної свідомості, відданості духовним ідеалам свого народу [14, с. 15], що більш усього повинно бути притаманне еліті, яка в першу чергу має бути носієм високої духовності та прагматично-вольової рішучості відстоювати національні інтереси.

Що стосується релігійного питання, без сумніву, воно є одним із тих, яке не потрібно ігнорувати в контексті консервативної аксіологічної системи України, особливо, якщо брати уваги інституційний аспект, тобто церковне питання, яке в нашій країні є над усе гострим і болючим. Не заглиблюючись детально у цю проблему, яка потребує окремого дослідження, слід відмітити, що з позиції консерватизму, як світоглядного стилю та політичної ідеології, Україні ближчою є християнська віра (а також і Церква), яка стає нашою національною релігією ще з 988 року, коли накладається на «розсіяно-сентиментальну вдачу», інтровертивний та самозаглиблений характер українців, що сформувався ще за часів трипільської культури [18, с. 58]. Єдина вимога – ця віра повинна сприяти зміцненню самостійної соборної української держави, а не спрямовувати всю церковно-виробничу інфраструктуру на обслуговування культури та економіки інших країн, адаптуючись до обставин. Тим більш, що гіркий досвід ми маємо, підтвердженням чому є історія та сучасність: зміна поглядів греко-католицького духовенства з традиційно-консервативних на пологофільські та москвофільські погляди, що ґрунтувалися на відданості Австро-Угорській чи Російській імперіям, запереченні самоідентичності на користь поляків або росіян, декларуванні вірності польському католицизму чи російському православ'ю з кінця XVIII до кінця XIX ст. [12, с. 77], або ж якщо брати сьогодення, то характерною тут є «антиукраїнська» позиція Української Православної

Церкви Московського Патріархату, що виразно проявила себе під час російської військової агресії проти України [11].

Консерватизм вітає не сам факт існування Церкви, а швидше, якщо згадувати Е. Берка, її інтегрованість до «тканини» нації [10, с. 113], що має згуртовувати українське суспільство навколо традиційних цінностей та зберегти ще один аксіологічний форпост від саморуйнування – **державу**. Ми не даремно згадали про духовно-моральні аспекти, оскільки саме вони є тим необхідним імунітетом, який запобігає руйнуванню духовного стержня нації. Вони, будучи проявом історичної традиції як готової політико-релігійної моделі соціального розвитку, сприяють, зокрема за підтримки патріотичної української еліти (яка поряд з політичним істеблішментом виконує роль провідника церковної ідеї), формуванню не лише інструментального образу держави, а й *метафізичного її образу*, що розкриває метафункцію духовного самовиявлення держави [3, с. 284-285], яка захищає національні інтереси та цінності.

Міцний союз авторитетного церковного інституту та держави довгий час не лише уможлилював ціннісну самототожність консерватизму, але й виступав гарантом єдності субстанційної традиції (повага до неї складає основу габітусу консерваторів) та інституційної тенденції, що знаходиться в основі цивілізаційного потенціалу української парадигми суб'єкта історії [20]. Але тут слід наголосити, що цей союз повинен будуватися на взаємодії, що передбачає, на думку В. Залозецького, *дуалізм*, особливість якого, полягає у «розмежуванні світської та духовної влади» на засадах незалежності та автономності, що відрізняє творчий консерватизм від крайнощів бюрократичного консерватизму та клерикально-консервативної деспотії, від цезарепатизму та папоцезаризму [8, с. 87].

Держава виступає тим агентом солідаризації, інтеграції та захисту, без якого навряд чи можна було б говорити про розвиток і стабілізацію в різних сферах – соціокультурній, психологічній, релігійній, політико-правовій тощо. І не останню роль тут відіграють люди, які знаходяться на чолі держави, ті, кого В. Липинський називав «національною аристократією». Це той **елітарний клас**, кращі представники народу, які перебувають на вершині суспільно-політичної **ієрархії**, виступаючи провідною, організуючою і спрямовуючою верствою, завдяки своїм інтелектуальним, вольовим і моральним якостям. «Як суб'єкт державотворення, – зазначає В. Карлова, – національна еліта формує цілі й перспективи розвитку держави, приймає стратегічно важливі рішення, використовує ресурси державної влади для їх реалізації» [9, с. 105]. В контексті консервативного світогляду та доктрини саме ця еліта виступає гарантом підтримки українських цінностей, стимулювання малого та середнього бізнесу, досягнення рівності всіх економічних суб'єктів перед законом, гарантування їхніх прав, провідником суспільної консолідації та духовного відродження України, ініціатором подолання «олігархічно-люмпенського» ладу, становлення якого в нашій країні відбувалося впродовж останніх 25 років. Поки що, і про це не можна не згадати, за час державної незалежності так і не сформувалась така національно-орієнтована еліта, що гальмує державотворчі процеси та являє собою загрозу для існування української політичної нації у XXI столітті

Висновки. Потреба збереження й зміцнення ідеологічної ідентичності українського консерватизму активізує синтетичний підхід до його вивчення. Специфіка цього підходу, беручи до уваги діалектику фундаментальності та ситуативності, полягає у виокремленні глибокого духовно-метафізичного змісту консервативної ідеології, що відповідає ментальності українців, їхнім соціально-політичним потребам. У свою чергу, формування цього змісту тісно пов'язане з аксіологічним базисом консервативного ідейно-

політичного контексту, серед структурних елементів якого варто виокремити **національні традиції у поєднанні з інноваціями, сім'ю та громадоцентризмом, приватну власність, християнську релігію та Церкву, емоційний патріотизм, духовно-моральні устремління у зв'язку з українською ментальністю, державу, ієрархію та національно-орієнтовану владну еліту**. Ці та похідні від них цінності дадуть змогу українцям, на чому наголошував С. Грачотті, залишатися консервативними у позитивному сенсі, долаючи виклики і загрози ХХІ століття.

Список використаної літератури

1. Артюх В. Поняття «традиція» в українській консервативно-націоналістичній історіософії / В. Артюх // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Сер.: «Теорія культури і філософія науки»: 36. наукових праць. – Харків, 2010. – Випуск 39. – С. 47–52.
2. Безп'ятчук Ж. Сила плюралізму // Український тиждень. – 2009. – 15 жовтня. – С. 5.
3. Бенч-Шокало О. Г. Український хороровий спів: актуалізація звичаєвої традиції: навч. посіб. / О. Г. Бенч-Шокало. – К.: Ред. журн. «Укр. Світ», 2002. – 440 с.
4. Вовканич С. Й. Аксиологія державотворчих концептів в умовах соціально-економічних змін, нових викликів і загроз національній безпеці / С.Й. Вовканич // Стратегічна панорама. – 2015. – №1. – С. 76-82.
5. Возняк С. М. Духовні цінності українського народу / С. М. Возняк. – К.; Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 293 с.
6. Гнатенко П. І. Український національний характер / П. І. Гнатенко. – К.: Док-К, 1997. – 114 с.
7. Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1991. – Т.1. – 732 с.
8. Залозецький В. Християнська релігія і консервативна ідея / В.Залозецький // Дзвони. – 1937. – Ч. 3. – С. 85–89.
9. Карлова В. Національна еліта як суб'єкт державотворення: український досвід / В. Карлова // Вісник Національної академії державного управління. – 2012. – №1. – С. 98-106.
10. Кирк Р. Бёрк и политика, основанная на праве давности /Р. Кирк// Полис. Политическое исследование.– 2003. – № 5. – С. 110–117.
11. Коваленко М. Актуальний стан православних церков України в умовах війни: надії на об'єднання, утиски на Донбасі та суспільно-політична позиція / М. Коваленко, Ю. Каздобіна. – Режим доступу: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=81:aktualny-stan-pravoslavnyh-cerkov-ukra-ni-v-umovah-v-yni-nad-na-ob-dnannya-utiski-na-donbas-ta-susp-lno-pol-tichna-pozic-ya&catid=8&Itemid=169&lang=en
12. Козак Н. А. Український консерватизм: історія і сучасність: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Н.А. Козак; ЛНУ імені Івана Франка. – Л., 2001. – 193 с.
13. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп.; [О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін]. – К.: НІСД, 2015. – 58 с.
14. Концепція стратегії розвитку України у ХХІ столітті: консервативна модель; [авт. кол.: Г.В. Щокін, О.В. Бабкіна, В.М. Бебик та ін.]. – К.: МАУП, 2003. – 40 с.

15. Ластовецька-Соланська З. Роль традиції та національних цінностей у духовній культурі українців / З. Ластовецька-Соланська // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. Чайковського. – 2010. – Вип. 85. – С. 36–50.
16. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський. – Київ; Гарвард: [Б. в.], 1995. – XLVIII+472 с.
17. Михайленко О. Відродження сімейних цінностей як важливий напрямок державної сімейної політики України / О. Михайленко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 2 (21). – С. 147–157.
18. Настояща К. Ідеологія націоналізму – міцний фундамент державотворення чи захисна реакція етнічного організму? / К. Настояща // Грані. – 2016. – №5 (133). – С. 53–60.
19. Повесть временных лет; [подг. текста, перевод, статьи и ком. Д. Лихачева]. – СПб: Наука, 1999. – 667с.
20. Пятківський Р. Українські парадигми суб'єкта історії / Р. Пятківський // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2009. – Вип. XII. – С. 3–10.
21. Рахшмир П. Ю. Три консервативные традиции: общее и особенное / П.Ю. Рахшмир // Исследование по консерватизму. Вып. 2.: Консерватизм в политическом и духовном измерениях. – Пермь, 1995. – С. 4–17.
22. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства, держави / Г. Ситник // Вісник Національної академії державного управління. – 2004. – № 2. – С. 369–374.
23. Скоблик В. П. Історія України-Русі XI-XVIII ст. у контексті міжцивілізаційних відносин (особливості тойбіанської інтерпретації) / В.П.Скоблик // Український історичний журнал. – 1998. – № 5. – С. 16–30.
24. Сурмін Ю. Ціннісні процеси пострадянського суспільства: методологічний аспект / Ю. Сурмін // 36. наук. пр. НАДУ. – К.: Вид-во НАДУ. – 2003. – Вип. 1. – С. 87–98.
25. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах / Авт. колектив: М. І. Михальченко (керівник) та ін. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – 336 с.
26. Чижевський Д. Українська філософія / Д. Чижевський // Філософські студії. – 1993. – №1. – С. 48–157.
27. Чижевський Д. В'ячеслав Липинський як філософ історії / Д. Чижевський // Філософські твори у чотирьох томах. – К.: Смолоскип, 2005. – Т. 2. – С. 227–236.
28. Єрмолаєв А. «Вишневий сад» українського традиціоналізму» / А. Єрмолаєв, О.Левцун. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vishneviy_sad_ukrayinskogo_traditsionalizmu.html
29. Ярема Я. Українська духовність в її культурно-історичних виявах / Я. Ярема // Перший український педагогічний конгрес 1935 р. – Львів: Рідна школа, 1938.
30. Schumann H.-G.(Hrsg.) Konservatismus /H.-G.Schumann. – Köln–Berlin: Kiepenheuer & Witsch, 1974. – 394 s.

Стаття надійшла до редколегії 18.01.2017

Прийнята до друку 19.02.2017

**AS FOR THE QUESTION OF
THE UKRAINIAN CONSERVATISM AXIOLOGY**

Igor Pecheranskyi

*Kyiv National University of Culture and Arts
Department of Philosophy,
st. E. Konovaltsia 36, 01133, Kyiv, Ukraine*

In the article is analyzed the axiological basis of the Ukrainian conservatism as the style of thinking and the political ideology. Also has been determined that it consists of the national tradition in cooperating with innovations, family and society-centrism, private property, Christianity and Church, emotional patriotism, spiritual and moral aspirations in the connection with Ukrainian mentality, state, hierarchy and nationally-oriented power elite.

Key words: Ukrainian conservatism, axiology, national tradition, Ukrainian mentality, state.